

TRƯỜNG ĐẠI HỌC sư PHẠM

NGUYỄN ÁNH TUYẾT (Chủ biên)

NGUYỄN NHƯ MAI - ĐINH KIM HOA

TÂM LÝ HỌC TRẺ EM LỬA TUỔI MẦM NON

(TỪ LỢT LÒNG ĐẾN 6 THỔ)

(In lần thứ 3 có sửa chữa và bổ sung)

có sự hèn quan đến quá trình phát triển, các tiền đề xuất phát của sự phát triển, các điều kiện cơ bản của sự phát triển, các cấu tạo tâm lý mới nảy sinh trong quá trình phát triển và các kết quả cuối cùng của từng giai đoạn phát triển. Những tài liệu mang tính chất mô tả liên quan đến đặc điểm lứa tuổi trẻ em chỉ được sử dụng ở chừng mực cần thiết để giúp cho người đọc hiểu rõ thêm quá trình phát triển.

Khác VỚI tâm lý học trẻ em theo chức năng luận, ở cuốn sách này, các tác giả trình bày sự phát triển của trẻ không theo từng chức năng riêng lẻ mà theo từng giai đoạn phát triển. Trong mỗi giai đoạn bao gồm sự phát triển của nhiều chức năng tâm lý và các mối quan hệ qua lại giữa chúng dưới ảnh hưởng của hoạt động chủ đạo, nổi bật lên là những đặc điểm tâm lý đặc trưng cho mỗi lứa tuổi, giúp bạn đọc có thể hiểu được một cách toàn vẹn đứa trẻ trong mỗi giai đoạn phát triển; đồng thời thấy được cả quá trình phát triển từ lọt lòng cho đến 6 tuổi, để từ đó có thể rút ra những phương pháp, những con đường giáo dục phù hợp nhất cho mỗi giai đoạn phát triển cũng như toàn bộ tiến trình lớn lên thành người của mỗi trẻ em.

Cuốn "Tâm lý học trẻ em lứa tuổi mầm non"[®] vừa là giáo trình dùng trong các trường Đại học và Cao đẳng sư phạm mầm non, vừa là cuốn sách cần cho cán bộ chỉ đạo, nghiên cứu, giáo viên trong ngành giáo dục mầm non, đồng thời cũng là cuốn sách cần cho tất cả những ai quan tâm đến sự phát triển của trẻ thơ với lòng mong muốn giáo dục trẻ đạt tới mức phát triển tối ưu, nhất là các bậc cha mẹ.

Các tác giả của cuốn sách này cũng mong đón nhận những ý kiến nhận xét, đóng góp để bổ khuyết cho những lần xuất bản sau.

CÁC TÁC GIẢ

Chương I và n - TS. Nguyễn Như Mai Chương m - PGS.TS.

Nguyễn Ánh Tuyết TS. Đinh Kim Thoa **Chương IV, V, VI,**

vn, vm, IX - PGS.TS. Nguyễn Ánh Tuyết

MỤC LỤC

Lời nói đầu

PHẦN MỘT	
NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA TÂM LÝ HỌC	
TRẺ EM	9 ¹
Chương I. Nhập môn tâm lý học trẻ em	11
I. Đối tượng, nhiệm vụ và ý nghĩa của tâm lý học trẻ em. Mối liên hệ của tâm lý học trẻ em với các khoa học khác	11
II. Phương pháp của tâm lý học trẻ em	18
Chương II. Lịch sử phát triển tâm lý học trẻ em	37
I. Sự nảy sinh và phát triển ban đầu của tâm lý học trẻ em	37
II. Dòng phái nguồn gốc sinh học và nguồn gốc xã hội trong sự phát triển của tâm lý học trẻ em	41
III. Sự phát triển của tâm lý học trẻ em Nga và Xô viết (Liên Xô cũ)	43
IV. Tâm lý học trẻ em ở các nước phương Tây	56
V. Tâm lý học trẻ em Việt Nam	68

Chương III. Quy luật phát triển tâm lý của trẻ em	76
I. Sự phát triển tâm lý của trẻ em	76
II. Những quy luật phát triển tâm lý của trẻ em	81
III. Phân định thời kỳ phát triển theo lứa tuổi	122
PHẦN HAI	
CÁC TRÌNH ĐỘ VÀ ĐẶC ĐIỂM PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CỦA TRẺ EM Tuổi MẦM NON (Từ lọt lòng đến 6 tuổi)	
Chương IV. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ em trong năm đầu tiên	135
I. Đặc điểm phát triển của trẻ sơ sinh (từ lọt lòng - 2 tháng)	136
II. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ hai nhi (2-15 tháng)	136
Chương V. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ ấu nhi (15 tháng đến 36 tháng)	152
I. Sự phát triển hoạt động của trẻ ấu nhi	167
II. Sự phát triển tâm lý của trẻ ấu nhi dưới ảnh hưởng của hoạt động với đồ vật	167
III. Xuất hiện tiền đề của sự hình thành nhân cách	
Chương VI. Các dạng hoạt động của trẻ mẫu giáo (từ 3 đến 6 tuổi)	178
I. Hoạt động vui chơi.	196
II. Các dạng hoạt động khác của trẻ mẫu giáo	211
	211
	241

Chương VII. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ mẫu giáo bé (3-4 tuổi)	255
I. Sự thay đổi hoạt động chủ đạo	25
II. Sự hình thành ý thức về bản thân	25
III. Một bước ngoặt của tư duy	*26
IV. Sự xuất hiện động cơ hành vi	2x
Chương VIII. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ mẫu giáo nhỡ (4-5 tuổi)	278
I. Hoàn thiện hoạt động vui chơi và hình thành "xã hội trẻ em"	278
II. Giai đoạn phát triển mạnh tư duy trực quan - hình tượng	286
III. Sự phát triển đời sống tình cảm	29
IV. Sự phát triển động cơ hành vi và sự hình thành hệ thống thứ bậc các động cơ	296
Chương IX. Đặc điểm phát triển tâm lý của trẻ mẫu giáo lớn (5 - 6 tuổi)	304
I. Hoàn thiện các cấu trúc tâm lý người	30
II. Tiến vào bước ngoặt	6 tuổi
330	Kết luận
337	Phụ lục
341	Danh mục tài liệu tham khảo
375	

NHẬP MÔN TÂM LÝ HỌC TRẺ EM

I. ĐỐI TƯỢNG, NHIỆM VỤ VÀ Ý NGHĨA CỦA TÂM LÝ HỌC

TRẺ EM, MỐI LIÊN HỆ CỦA TÂM LÝ HỌC TRẺ EM VỚI CÁC

KHOA HỌC KHÁC

1. Đối tượng của tâm lý học trẻ em I

Những đặc điểm và quy luật phát triển tâm lý học trẻ em! là Đối tượng của tâm lý học trẻ em. Tâm lý học trẻ em nghiên cứu những sự kiện và quy luật phát triển hoạt động, phát triển các quá trình và phẩm chất tâm lý và sự hình thành ý nhân cách của trẻ trong sự phát triển của nó.

Là một ngành của khoa học tâm lý, tâm lý học trẻ em cũng tuân theo những nguyên tắc, những cơ sở lý luận của những luận thuyết tạo nên phương pháp luận của tâm lý học đại cương. Nhưng sự phát triển tâm lý của trẻ em còn chịu sự tác động của những quy luật riêng và có những đặc điểm đặc trưng tạo nên nhiệm vụ đặc biệt của tâm lý học trẻ em. I Những nghiên cứu của tâm lý học trẻ em hướng vào những I đặc điểm và quy luật riêng biệt đó của sự phát triển trẻ em.

Tâm lý học ở lứa tuổi mầm non là một bộ phận của tâm lý học trẻ em. Nó , nghiên cứu những quy luật, những đặc điểm lứa tuổi của các quá trình tâm lý, những khả năng lứa

tuổi của việc lĩnh hội kinh nghiệm lịch sử - xã hội, những nhân tố” chủ đạo của sự phát triển tâm lý V.E.V... của trẻ em lứa tuổi mầm non: từ lọt lòng đến sáu tuổi.

2. Nhiệm vụ của tâm lý học trẻ em

Đối tượng của tâm lý học trẻ em quy định những nhiệm vụ cơ bản của nó. Làm sáng tỏ các quy luật và đặc điểm của sự phát triển, tìm hiểu những nguyên nhân quy định sự phát triển đó là nhiệm vụ quan trọng của tâm lý học trẻ em.

Xuất phát từ quan niệm và phương pháp biện chứng về tâm lý, về sự phát triển, các nhà nghiên cứu tâm lý trẻ em nghiên cứu những đặc điểm của hoạt động phản ánh và sự phát triển của nó ở trẻ em trong những giai đoạn khác nhau : của đời sống trẻ em; nghiên cứu xem sự phát triển của mỗi : quá trình tâm lý, những đặc điểm hoạt động tâm lý và sự hình thành nhân cách của trẻ diễn ra như thế nào qua các thời kỳ, giai đoạn phát triển nhất định và chịu tác động của những yếu tố nào.

Để giải quyết những vấn đề này đòi hỏi phải phân tích chu đáo tất cả những điều kiện, yếu tố, hoàn cảnh quy định ! sự phát triển của trẻ trong sự tác động tương hỗ giữa chúng, phân tích những mâu thuẫn xảy ra một cách có quy luật trong quá trình đứa trẻ chuyển từ trình độ phát triển này sang trình độ khác và được giải quyết trong quá trình phát triển của trẻ như thế nào.

Con người trở thành Người không bằng cơ chế di truyền sinh học mà bằng cơ chế lĩnh hội văn hoá. Bằng hoạt động, bằng tác động của nền văn hoá xã hội, con người hình thành,

phát triển, hoàn thiện chính mình. Cơ chế này thực hiện được với vai trò hết sức quan trọng của tính tích cực hoạt động của trẻ và chịu ảnh hưởng thường xuyên của hệ thống giáo dục và dạy học do người lớn tiến hành. Tuy vậy không thể bỏ qua vai trò của yếu tố” tự nhiên đối với sự phát triển tâm lý của trẻ em. Tâm lý học trẻ em cũng nghiên cứu những đặc điểm của hoạt động thần kinh cấp cao của trẻ em ở các giai đoạn phát triển khác nhau nhằm tìm ra cơ sở khoa học tự nhiên của sự phát triển tâm lý, tìm hiểu xem những yếu tố di truyền có ảnh hưởng không và nếu có, ảnh hưởng ở mức độ nào đối với sự phát triển tâm lý trẻ em.

Tâm lý học trẻ em lứa tuổi mầm non còn có nhiệm vụ nghiên cứu những đặc điểm mang tính quy luật về sự chuyển đoạn trong tiến trình phát triển của trẻ từ lọt lòng đến 6 tuổi.

3. Ý nghĩa của tâm lý học trẻ em

Việc giải quyết những nhiệm vụ đặt ra trên đây làm cho tâm lý học trẻ em có ý nghĩa lớn cả về mặt lý luận và thực tiễn.

V. I. Lênin đã chỉ ra rằng: lịch sử phát triển trí tuệ của trẻ em là một trong những lĩnh vực tri thức từ đó hình thành nên lý luận chung về nhận thức và phép biện chứng.

Có thể nói, những thành tựu của tâm lý học trẻ em là một bộ phận cấu thành của nhận thức luận và phép biện chứng trong triết học duy vật biện chứng. Qua sự phát triển của trẻ em có thể rút ra quy luật phát triển của sự vật nói chung và đồng thời sự phát triển của trẻ em bộc lộ